

ΤΟ ΠΡΩΤΟ (;) ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΦΩΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το πρωτόλειο του Φώτου Πολίτη «Ο Βρυκόλακας» γράφτηκε το 1908. Ο Φώτος, δεκαοκτώ ετών τότε, το υπέβαλε στον Παντελίδειο δραματικό διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Αθηνών και κέρδισε το δεύτερο βραβείο. Ο πατέρας του, ο Νικόλαος Πολίτης, ήταν επισημητής του διαγωνισμού, ο νουνός του Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος μέλος της επιτροπής. Η θέση του ήταν δύσκολη: η βράβευση θα μπορούσε να θεωρηθεί σκανδαλώδης. Το ποσό του βραβείου, 1000 ή 500 χρυσές δραχμές δεν ήταν ευκαταφρόνητο για την εποχή. Ίσως δεν είναι η πρώτη του δραματουργική απόπειρα. Το 1906, στο σχόλιο για τον Παντελίδειο, ο *Νουμάς* σημειώνει: «Είχε σταλή και ένα δραματάκι της προκοπής από το Φώτη το γιο του Πρύτανη κ. Πολίτη, μα γ' αυτό και δεν βραβεύτηκε»¹. Άλλα στοιχεία ή πληροφορίες όμως σχετικά με το «δραματάκι» δεν έχουν βρεθεί, οπότε «Ο Βρυκόλακας», μπορεί, με την επιφύλαξη αυτή, να θεωρηθεί το πρώτο από τα τρία θεατρικά έργα που έγραψε ο Φώτος. Δεν είναι άγνωστο: στην έκθεση του Παντελίδειου, δημοσιεύτηκε ένα απόσπασμα², το οποίο αναδημοσίευσε ο αδελφός του Γιώργος στη *Νέα Εστία*³ και κατόπιν ο Γιώργος Ιωάννου⁴. Η κρίση της επιτροπής δεν είναι εκτεταμένη και μπορεί να επαναληφθεί εδώ. «Ο Βρυκόλακας δράμα εις πράξεις τρεις. Ως το καταραμένον περιδέραιον⁵ έχει υπόθεσιν αρχαίου μύθου, ο Βρυκόλακας υπόθεσιν έχει ομοίους την του δημοτικού άσματος περί του νεκρού αδελφού. Κατέδειξαν δ' ούτως οι συγγραφείς των δύο τούτων δραμάτων ότι και η ελληνική αρχαιότης παραμένει ακόμη πηγή ανεξάντλητος μύθων προσφόρων προς δραματοποίησιν, και η δημόδης ποιήσις του ελληνικού λαού, η κατεξοχήν δραματική, εγκρίνεται πλουσίως θησαυρούς. Ο συγγραφέυς του Βρυκόλακα εν τη διασκευή του μύθου του δημόδους άσματος, δεικνύει και τέχνην πολλήν και απλότητα και λιτότητα εξαίρετον. Δεν εξήγησε δι' επεισοδίων ή άλλων παραπληρομάτων ν' αυξήση τον όγκον του δράματος, παραβλάπτων ούτω την ενότητα αυτού, αλλά περιορίσθει εις μόνα τα ολίγα δραματικά στοιχεία, άτινα παρείχεν αυτό το άσμα, επεξεργάσθη ταύτα εν εντελεία. Η ηθοποιία είναι καλλίστη, ο δε διάλογος απλούς και φυσικός, περικαλύπτων δια της αντιθέσεως την υπερφυσικήν υπόστασιν του δράματος. Η δράσις μικρά, αλλ' ο συγγραφέυς την έλληνικν ταύτην κατώρθωσε ν' αναπληρώσθη δια του συναισθήματος της αγωνίας, όπερ συνέχον τα πρόσωπα του δράματος εκφαίνεται εν τοις λόγοις αυτών. Τα πρόσωπα κινούνται, νομίζεις, εξ εσωτερικής ανάγκης, αισθητής ευθής εξ

1. *Νουμάς*, 18 του Θεριστή 1906. Την είδηση πρόσεξε ο Παναγιώτης Μουλλάς, που την επαναλαμβάνει στη μελέτη του για τα νεανικά χρόνια του Φώτου Πολίτη, και την πνευματική του πορεία, όπως αποκαλύπτεται μέσα από τα γράμματά του της εποχής 1908-1910 (Βλ. Π. ΜΟΥΛΛΑΣ: *Ο Λόγος της Απουσίας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992, σσ. 277-278).

2. Παντελίδειος Ποητικός Αγών. Έκθεσις της κρίσεως, αναγνωσθείσα εν τη μεγάλη αιθούσῃ του Εθνικού Πανεπιστημίου. Αθήνα 1908, σσ. 47-48.

3. Γ.Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ: «Τα πρώτα βήματα στην κριτική και στο θέατρο», *Νέα Εστία*, τόμ. 56 (1954), σσ. 1707-1711.

4. *Το Δημοτικό Τραγούδι, Παραλογές*, Ερμής, Αθήνα 1970, σσ. 173-176.

5. Ένα άλλο από τα έργα που είχαν υποβληθεί.

αρχής. Εις τους λόγους αυτών ουδ' ἴχνος διαφαίνεται ρητορικής επιτηδεύσεως, βαθεία δε τις μελαγχολία φαίνεται ως επικεχυμένη εις ὅλον το δράμα». Ακολουθεῖ το απόσπασμα, ἀπὸ τῆς δευτέρας σκηνῆς τῆς δευτέρας πράξεως. Εἶναι ἡ Ἀρετὴ καὶ ὁ Κωσταντῆς στὸ δάσος. Στὸ τέλος τῆς ἐκθεσῆς, ὅπου ἀναφέρονται πάντα τὰ ονόματα τῶν βραβευμένων σημειώ- νεται: «Τοῦ δε Βρυκόλακα ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀπεκάλυψε τὸ ὄνομά του, ἔχων ἐν τῷ ἀνή- κοντι εἰς τὸ δράμα αὐτοῦ δελτίῳ τὰ στοιχεῖα S.R.D.». Ἡ ἱστορία τοῦ ἔργου ἔχει δημοσιευ- τεῖ ἐπανειλημμένῃ⁶, ὁπότε ἐδῶ συνοψίζεται στα βασικά. Ὁ Φῶτος διάβασε τὰ διόλου ἐ- πιναιτικὰ σχόλια τοῦ Σακελλαρόπουλου καὶ τοῦ Λάμπρου γιὰ τὸ ἔργο του. Καθὼς γενι- κά οἱ δύο γιοὶ τοῦ Ν. Πολίτη συνήθιζαν νὰ διαβάζουν καὶ νὰ σχολιάζουν τὰ ἔργα τοῦ δια- γωνισμοῦ, παρέδωσε στὸν πατέρα του ἕνα σημείωμα, στὸ ὁποῖο υπερασπίζεται τὸν «Βρυ- κόλακα», τόνιζοντας τὰ θετικὰ του σημεία καὶ ἀποσαφηνίζοντας τὶς προθέσεις τοῦ συγ- γραφέα. Ἄγνωστο ἀν ὁ Νικόλαος Πολίτης υποπτεύθηκε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα, πάν- τως φαίνεται νὰ βρῆκε τὶς υποδείξεις πειστικές, γιὰτὶ στὴν εἰσήγησιν οὐσιαστικὰ τὶς ἐ- παναλαμβάνει. Αὐτὸς ἦταν πού πρότεινε νὰ γράφει ὁ Φῶτος ἕνα γράμμα στὴν πρυντα- νεία, προσφέροντας τὰ χρήματα τοῦ βραβείου γιὰ ἔκδοσιν τοῦ «Ἐρωτόκριτου». Τελικὰ δὲν ἦταν ἀρκετὰ⁷. Ὁ Φῶτος δὲν ἔμεινε ευχαριστημένος ἀπὸ τὸ δεύτερο βραβεῖο. Πιστεύ- οντας ὅτι ἀδικήθηκε, ἔδωσε τὸ ἔργο στὸν Κωνσταντῖνο Χατζόπουλο, ὁ ὁποῖος τοῦ εἰπά- νεσε θερμὰ⁸. Ἐπίσης θεώρησε ὅτι θυσιάσε τὶς πεντακόσιες δραχμὲς γιὰ χάριν τῆς οικογέ- νειάς του⁹. Ὁ πατέρας πάντως δέκρινε τὴν καλλιτεχνικὴ φλέβα τοῦ γιου, γιὰτὶ ἀμέσως μετὰ τὴν βράβεισιν, τοῦ πρότεινε νὰ εγκαταλείψει τὴν ἰδέαν τῶν νομικῶν σπουδῶν καὶ νὰ στραφεῖ στὶς καλλιτεχνικὰς¹⁰, πρότασιν πού ὁ Φῶτος ἀρχικὰ δὲν τόλμησε νὰ δεχθεῖ, στὴ συνέχεια ὁμῶς ἀποφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ. Φαίνεται πῶς τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ ἡ διάκρισὴ τοῦ, υπῆρξε κάποιον σημεῖο καμπῆς στὴν ἐξέλιξιν τοῦ Φώτου καὶ στὴν πελοποίησίν του ὅτι τὸ θέατρο ἦταν ὁ προορισμὸς του, ἔστω καὶ ἀν ἡ συγγραμικὴ ἦταν ἡ λιγότερο ἐπιτυχι- μένη ἀπὸ τὶς θεατρικὰς τῶν δραστηριοτήτες.

Μια ἀκόμη ἀποψη τῆς ἐλοχῆς, δημοσιευμένη στὴν ἐφημερίδα *Σκριπ*¹¹, ὅτι ὁ «Βρυκό- λακας» εἶναι «μετασκευὴ τοῦ γνωστοῦ ὁμωνύμου δραματικοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀργύρη Ἐφ- φαλιώτη καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ νέου ἔργου εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Ἐφφαλιώτης, ἐπει- δὴ ὅσα χαρακτηριστικὰ σημεῖα τὸν υποβληθέντος ἔργου ἀνέφερον ὁ κ. Πολίτης υπά- ρχον ἀκριβῶς ὅμοια καὶ εἰς τὸ δημοσιευμένον δράμα», μπορεῖ τώρα νὰ διαπιστωθεῖ ὅτι δὲν εὐσταθεῖ – ὄχι ὅτι συγγραφεὺς εἶναι ὁ Ἐφφαλιώτης (αὐτὸ ἔγινε γνωστὸ ἄλλωστε λίγῳ καιρὸ μετὰ¹²) –, ἀλλὰ ὅτι πρόκειται περὶ «μετασκευῆς». Ἀντίθετα ἰσχύει ἀπόλυτα ἡ βε- ββαίωσιν τοῦ Γιώργου Πολίτη ὅτι τὸ ἔργο ἦταν πολὺ διαφοροτικὸ¹³. Στὸν «Βουρκόλακα» τοῦ Ἐφφαλιώτη, ἡ οικογένεια τῆς Ἀρετῆς εἶναι πλούσια. Ὁ συγγραφεὺς ἐνδιαφέρεται κυ-

6. Π. ΜΟΥΛΛΑΣ, ὀ.π., στὸ κεφάλαιον «Πολίτες τῆς Ἀθήνας», σσ. 251-291 καὶ 390-406 (παραπομπές). Ἐπίσης Κυριακὴ ΠΕΤΡΑΚΟΥ, *Ὁ Θεατρικὸς Διαγωνισμὸς (1870-1925)*, κεφ. «Ὁ Παντεῖδεος», Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1999, σσ. 258-261.

7. Βλ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, ὀ.π., σ. 261.

8. ΜΟΥΛΛΑΣ, ὀ.π., σσ. 60, 62.

9. Γράμμα στὴ μητέρα τοῦ (15.3.1909). Βλ. ΜΟΥΛΛΑΣ, ὀ.π., σ. 60.

10. Γράμμα στὸν πατέρα τοῦ (10.3.1910). ΜΟΥΛΛΑΣ, ὀ.π., σσ. 134, 136.

11. *Σκριπ*, 9 Ἰουνίου, 1908. Ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Π. ΜΟΥΛΛΑ, ὀ.π., σ. 405, σημ. 77.

12. *Παναθηναῖα*, 1908, σ. 28. Ὁ Φῶτος πρότεινε ἐνυπόγραφα στὴν Σύγκλητον νὰ διαθεθεῖ τὸ ποσὸ «ὡς ἀ- μοιβὴ ἐπιστημονικῆς μνημογραφίας περὶ τῆς ποιήσεως ἢ τῆς γλώσσης τοῦ Ἐρωτοκριτοῦ».

13. Γ.Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ, ὀ.π., σ. 1708.

ρίως για το κοινωνικό: ο Κωσταντής δεν θέλει το φτωχό παλιγκάρι, που αγαπά την αδελφή του, γιατί επιθυμεί ένα πλούσιο γάμο σε ξένη χώρα, ώστε να διευκολύνει και τον ίδιο στα ταξίδια του. Η Αρετή δεν τολμά να του αντιταχθεί, καθώς κάτι τέτοιο είναι ανεπίτρεπτο σε μια γυναίκα. Οι γειτόνισσες κουτσομπολεύουν, δίνοντας μιαν ατμόσφαιρα ηθογραφίας. Αποδίδουν το κακό που έγινε στην υπερηφάνεια του Κωσταντή, προσφέροντας έτσι εν σπέρματι κι ένα τραγικό στοιχείο. Εκτός από τη σκηνή που ο Κωσταντής σηκώνεται από τον τάφο, τα υπόλοιπα εξωλογικά τα μαθαίνουμε από την αφήγηση της Αρετής. Γενικά ο Εφταλιώτης τονίζει την κοινωνική παράμετρο και τα πραγματικά κίνητρα. Ο «Βουρκόλακας» εντάσσεται στη ρεαλιστική παράδοση και ταυτόχρονα έχει περισσότερες διαστάσεις από έργο του Πολίτη. Στον δικό του «Βρυκόλακα» ο Φώτος μοιάζει ηθελήμενα να έχει επιλέξει σκηνές που δεν αντιστοιχούν στο προγενέστερο. Μάλιστα μοιάζει να ξεκινάει μια αιτιολογική δομή, προετοιμάζοντας τον θάνατο του Κωσταντή εξαιτίας κάποιας αντιζηλίας, την οποία εγκαταλείπει ανολοκλήρωτη και τελικά τον αποδίδει στο τυχαίο ή το μοιραίο. Γενικά τονίζει τα συμβολιστικά στοιχεία: τις διαθέσεις, τα αισθήματα και τα προαισθήματα, ενώ η φύση έξω μοιάζει να είναι προέκταση του ψυχικού κόσμου των ηρώων. Κινητήρια δύναμη φαίνεται να είναι μια σκοτεινή και ανεξιχνίαστη μοίρα. Τουλάχιστον έτσι ερμηνεύονται οι συμφορές από τους φτωχούς αγρότες ήρωες, ενώ ο συγγραφέας δεν παίρνει κριτική στάση απέναντι στην άποψή τους. Τηρεί μόνο μια μικρή απόσταση, αν δεν τη συμμερίζεται κιόλας. Στην ανάλυση που γράφει για τον πατέρα του, δεν αναφέρει τίποτα σχετικό. Τονίζει ιδιαίτερα την επιτυχημένη κατά τη γνώμη του ψυχολογία των θεατρικών του προσώπων και το βαθύ αίσθημα που διαποτίζει ορισμένες σκηνές. Δηλώνει μάλιστα πως θα μολούσε για συμβολισμό, αλλά «δεν τολμάω να καταπιαστώ με τέτοια ζητήματα»¹⁴.

Ο «Βρυκόλακας» δεν εκδόθηκε και δεν παίχτηκε. Φαίνεται πως υπήρχε ένα ακόμη χειρόγραφο (αυτό που έδωσε στον Χατζόπουλο), του οποίου αγνοείται η τύχη. Μέχρι σήμερα είχε επιζηήσει μόνο η σκηνή του δάσους, αυτή που ο γιος υπέδειξε στον πατέρα ως την καλύτερη και άξια να διαβαστεί στην κρίση¹⁵. Πράγματι διαβάστηκε και εντυπωσίασε αρκετά, ώστε να ανατυπωθεί άλλες δύο φορές. Τώρα μπορεί να ενταχθεί μέσα στο υπόλοιπο έργο του Φώτου Πολίτη, που τόσο ενδιαφέρον εξακολουθεί να προκαλεί.

14. ΜΟΥΛΛΑΣ, ό.π., σσ. 284-288.

15. ΜΟΥΛΛΑΣ, ό.π., σ. 287.

Ο Βρυκόλακας¹⁶

Δράμα σε τρεις πράξεις

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Η μάννα
Ο Κωσταντής
Η Αρετή
Ο Γιαννακός, άντρας της Αρετής
Ο Μπάριμπα Λευτέρης, κουνιάδος της μάννας, κουτσός
Η Ανθούλα, το κοριτσάκι της Αρετής, ως 5 χρόνια
Η Κερ-Αγαθή¹⁷

Πράξη Πρώτη

*Το εσωτερικό φτωχικής καλύβας, μοναχικής, απάνω σε ένα βουνό
Χειμώνας, βράδυ
Η μάννα, ο Μπάριμπα – Λευτέρης*

MANNA

Βράδυασε, κι' ο αγέρας δεν έπαιψε! Έχει σκοπό έτσι να πάει όλη νύχτα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Ρίχνοντας ξύλα στη φωτιά) Καινούργιο φεγγάρι, γλέπεις! Έτσι θαν το περάσουμε!
Και, μα τον Άγιο, από τη σαπισμένη πόρτα κι από το παράθυρο μπαίνει όλος ο α-
γέρας μέσα. *(Χασμάτα)* Νύσταξα!

MANNA

Θέλεις να φας;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Όχι. θα προσιμένο τον Κωσταντή. Αγκαλιά σα να άργησε απόψε.

MANNA

Μούπε πως θ' αργήση γιατί θα κατεβάσουνε τα ξύλα στο χωριό.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αχ! Διάολος κι αυτή η δουλειά του λατόμου. Ιδρώνεις, μπαϊλντίζεις, έπειτα σε χτυ-
πάει ο αγέρας, παίρνεις καμμά πούντα και πας καλλιιά σου. Ή πέφτει κανένα δέ-
ντρο και σου τσακίζει το πόδι, κ' έτσι μένεις σακάτης σε όλη σου τη ζωή, καλή ώρα
σαν κ' εμένα.

16. Μολονότι στο χειρόγραφο ο «Βρυκόλακας» είναι γραμμένος με ύψιλον, στην έκθεση γράφεται σταθε-
ρά «Βρυκόλακας», οπότε επαναλαμβάνεται έτσι και στις μετέπειτα δημοσεύσεις.

17. Η ορθογραφία του χειρογράφου έχει σε ένα βαθμό διατηρηθεί.

MANNA

Ε! Οι κακοτυχιές έγιναν για τους ανθρώπους. Αχ! Όλοι είμαστε δυστυχημένοι εδώ κάτω. Κάποιο κρίμα μας βαραίνει όλους μας! Παρακάλα το Θεό να σε σώσει.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Ψιθυρίζοντας) Εδώ είναι το σπίτι που το βαραίνει το κρίμα! (Σταυροκοπιέται) Κύριε, σώσον τον δούλον σου! – Αμαρτωλοί είμαστε. Άνθρωπος θα πη αμαρτωλός, δεν είν' έτσι; Ποιός ξέρει τι κάναμε στα νειάτα μας.

MANNA

Απ' όταν γεννηθήκαμε ξοφλάμε τα κρίματα των γονιών μας

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Άδικο αυτό, να υποφέρουμε εμείς για κείνους!

MANNA

Ό,τι λέει ο Θεός είναι συνετό και άγιο.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αλλοίμονο στα παιδιά μας. (Σιωπή)

MANNA

(Βλέποντας από το παράθυρο) Ένα βαρύ σύγνεφο κάλυψε τον αντικρυνό γκαρεμό. Θα πάση βροχή σε λίγο.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Συνδουλιίζοντας τη φωτιά) Τα ίδια της συχωρεμένης. Απόψε βροχή, αύριο ήλιος. Απόψε λύπη, αύριο χαρά!

MANNA

Την καρδιά που την πίκρανε η λύπη, δεν τη γλυκαίνει η χαρά!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δύστηχη! Εσύ με τη δική σου ψυχή λογαριάζεις. Αλλοίμονο! Άλλη χαρά δεν είδαμε εμείς από το γάμο της κόρης σου. Έχεις δίκηο.

MANNA

Και τη χαρά αυτή μου την έσβυσε η ξενιτειά της, κ' η θανά των οχτώ παιδιών μου και του αντρός μου!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δεν πρέπει να λυπάσαι για τον ξενιτεμό της. Βουνό με βουνό δεν σμίγει.

MANNA

Αυτή την κρυφή χαρά έχω κι' εγώ μέσα μου. Ο Κωσταντής, όταν μούπε ναν τη δώσω του Γιαννακού, κι' ας πάη και μακρυνά μου, μούπε πως μια μέρα θα πάη να μου τη φέρει ο ίδιος να καθήσουμε όλοι εδώ μαζί για λίγο.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αχ! Είνε μακρυνά το σπιτικό της! Και στους δρόμους εκείνους αγωγάτες δεν γυρνούνε. Αχ! Νάμουνα γερός κι' εγώ!

MANNA

Ε! Δεν πειράζει! Ο Κωσταντής θα μου τη φέρει μια μέρα. Εκείνος το δρόμο τόν ξέρει! Αφού το είπε, θαν το κάνει!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ο Θεός να δώσει! Έχει πολλή δουλειά ακόμη ο καλόμοιρος! Αυτός, γλέπεις, μας θρέφει εμάς!

MANNA

Ο μόνος που μ' απόμεινε! Κάποια κατάρρα έπεσε στο σπίτι μας. Βάσκανο μάτι μούφαγε τα οχτώ παιδιά μου και τον άντρα μου! Ευλογημένο τόνομα του Θεού! – Μόνον αυτός μ' απόμεινε κ' η κόρη μου. Κ' εκείνη είναι ξηνητεμένη.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Έτσι είναι ο κόσμος

MANNA

Κάθε βραδυνά που γυρίζει από τη δουλειά, μου λέει πως θα μου τη φέρη. Προσμένει να τελειώσουν οι δουλειές και να μαζέψη λίγους παράδες για να φύγη.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ευλογημένο παιδί. *(Συνδανάλιζει τη φωτιά)*

MANNA

Άκου πώς κάνει ο αγέρας! *(Σωπάξει μια στιγμή και προσέχει)* Θυμάσαι τη βραδυνά που πέθανε ο άντρας μου; Έτσι φνσομανούσε τότες. Πέρσυ τέτοιον καιρό είχε φύγει και μοναχή στην καλύβα τον περιμένα. Ήτανε περασμένη η ώρα κ' έρριχνε χιονόνερο, κι άρχισα να φοβούμαι τ' είχε γίνει! Ήτανε δέκα η ώρα του βραδυνού, όταν μου φάνηκε πως άκουσα κλάψιμο σκυλλιού μακρυνά, που σα να 'ρχότανε από τον αντικρυνό γκρεμιό. Δεν μπορούσα στην αρχή να νοιώσω αν ήταν κλάψιμο σκυλλιού ή το φύσημα του αγέρα. Κ' έπανε και πάλι ξανάρχιζε. Κι όσο δυνάμωνε ο αγέρας, τόσο πιο δυνατό και το κλάψιμο του σκυλλιού 'ρχόταν στ' αυτιά μου. Ήμουν μόνη στην καλύβα. Όλοι εσείς είχατε πάει εκείνο το βράδυ στο χωριό. Ήμωνα μόνη και ανατρίχιαζα. Κι' όλο στ' αυτιά μου βούιζε του σκυλλιού το κλάμμα. Πήγα να βγω καμιά φορά έξω, για ν' ακούσω καλύτερα. Ο βορρηάς δε μ' άφηνε να πάρω ανάσα! Κι' όλο κάτι κακό έβαζα στο νου μου και γονάτιζα και προσευχόμουν κι έκλαιγα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δύστηχη! Τ' είχες τραβήξει!

MANNA

Θάταν μεσάνυχτα όταν έπαψε να κλαίει το σκυλλί. Κι όμως τ' αυτιά μου κρατάγαν το κλάμμα του. Ο άντρας μου δεν είχε ακόμα φανεί. Ήμουν τρελλή από το φόβο. Κάτι μέσα μου έλεγε να βγω στο δρόμο και να ιδώ και ν' ακούσω. Το σπίτι με στενοχωρούσε. Νόμιζα πως αν έβγαينا όξω θα μάθαινα όλη την αλήθεια. Το νερόχινο χτύπαγε τα τζάμα με πιο δύναμη την ώρα εκείνη. – Εβγήκα. Ποτέ μου δεν θυμούμαι στην πολύχρονη ζωή μου τέτοιαν τρικυμία, τέτοιαν αγέρα, τέτοια νύχτα σκοτεινή! Δεν έβλεπα, μόνο άκουγα μια βοή φριχτή σα να σκίζεται πανί.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Σταυροκοπούμενος) Κύριε μεθ' ημών.

MANNA

Το κλάμμα του σκυλλιού βούιζε στ' αυτιά μου ακόμα. – Άρχισα να τρέμω. – Λένε

πως τρέχουνε στοιχείά τις χειμωνιάτικες νύχτες στα δάση.– Εφώναξα. Δεν άκουσα τίποτα, δεν μ' αποκριθήκε κανείς, ούτε γελαστός αντίπαλος της αντιζουνης σπηλιάς δε μ' αποκριθήκε! Κι όμως κάθε τόσο νόμιζα πως άκουγα βήματα, φωνές. Έτρεχα εδώ, εκεί, δεν ήξερα που πήγαινα, δεν έβλεπα ούτε δέντρο, τίποτα, τίποτα! Σκόνταβα κι' έπεφτα και σηκώνόμουν κι έτρεχα πάλι. Μου φάνηκε πως κατέβαινα προς το ρέμα. Άκουα μέσα μου το σκυλλί, κι' ακολουθούσα τη φωνή του που ακουγιώτανε μέσα μου. Θαρρούσα πως ακολουθούσα την αληθινή φωνή. Ακόμα τώρα δεν μπορώ να ξεδιαλύνω αν το σκυλλί ούρλιαζε ακόμα ή αν τ' αυτιά μου βούιζαν.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(*Σταυροκοπούμενος*) Ο Θεός μαζί μας.

MANNA

Ετυπούσα ολούθε¹⁸. Τα πόδια μου είχανε ματώσει. Αισθανώμουνα ένα βάρος στο στήθος μου και σαν κάποιος να μου βαστούσε τον ανασασμό. Σηκώνόμουνα και φώναζα και ξεκινούσα πάλι κι' έτρεχα. – Έτσι παραπλανήθηκα ποιός ξέρει πόσο, και με το κλάμμα του σκυλλιού στ' αυτιά μου. Άρχισε πια να χαράζει όταν σκόνταφια σε κάτι κι' έπεσα. Άκουσα ένα βογγητό στο πέσιμό μου, τίποτ' άλλο. Έπειτα μου φάνηκε πως νύχτωσε κι' είχα παγώσει. – Όταν μας βρήκατε εσείς μαζί την άλλη μέρα, εμένα, τον άντρα μου και το σκυλλί του. Είχε πέσει από τον γκρεμό και είχε σοχωθεί.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ε! μάνα. Τι τα θέλεις. Γλυκειά είν' η ζωή. (*Σιωπή*)

MANNA

(*Αφουγκράζεται*) Άκου. Δεν ακούς βήματα;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ναι, κάποιος έρχεται. Ο Κωσταντής θάνα. (*Χτυπούν*)

MANNA

(*Σηκώνεται και πάει ν' ανοίξη*) Έρχομαι. Εδώ είμαι. Κωσταντή.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

(*Απ' όξω*) Όχι, κερά κουμάρια, εγώμαι.

MANNA

(*Ανοίγοντας*) Μπα! Κερ' Αγαθή, και πως με το καλό τέτοιαν ώρα;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

(*Μπαίνει βαρυνασαινώντας και στέκεται μια στιγμή να ξαποστάση*) Καλησπέρα σας. Η ανάγκη μ' έφερε. Έρχομαι να ιδώ για το γνιό μου

MANNA

Τι;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Αχ! Δε φάνηκε καθόλου, ούτε χτες ούτε σήμερα.

18. Sic. Προφανώς «εχτυπούσα».

MANNA

Καλέ, κάθισε να ξαποστάσης. Εσύ τρέμεις ολόκληρη!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

(Κάθεται) Ευχαριστώ σας. – Ο Κυρ-Κωσταντής δεν είν' εδώ;

MANNA

Δεν ήρθε ακόμα.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Ήρθα να ρωτήσω μην τον είδε. Αχ, Θέ μου, πιάστηκε η καρδιά μου. Ήρθα να τον ρωτήσω μην τον είδε. Εργάζεται βλέπεις μαζί. Θα ξέρει αυτός. Αχ! Θέ μου.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Περίμενε και σε λίγο θάρθει. Μα τι έγινε ο γυιός σου;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Φοβάμαι, μπάρμπα – Λευτέρη μου, φοβάμαι, που (σταυροκοπιέται) ο θεός να δώσει να βγω ψεύτρα! Τον έβλεπα που λές, τούτες τις μέρες αλλαγμένο. Δε μου μιλούσε. Ούτε καλησπέρα δε μούλεγε σαν έρχονταν. Στοχάσου! Ούτε καλησπέρα! και τα μάτια του γυαλίζανε, Θε μου, πως γυαλίζανε τα μάτια του.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Και τι φοβάσαι;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Χτες την αυγή τοίμασε το δικανό του και πήρε κ' ένα μαχαίρι μαζί του και ξεκίνησε. Και σαν τον ρώτησα αν πηγαίνει κυνήγι, δε μου μίλησε, μόνη έφυγε. Κ' έπειτα δεν εφάνηκε από τότες. Μα το Θεό, δεν εφάνηκε!

MANNA

Από τότες;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Στα μάτια μου. Λένε οι γειτόνισσες πως αγαπάει μια κοπέλλα στο Χαρβάτι. Αχ! πως φοβάμαι.

MANNA

Γιατί;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Ξέρεις, κερά κοιμπάρα μου, τι σκληρή καρδιά έχει ο γυιός μου! Σίδερο! Η αυτονομία τον κυνηγάει γιατί σκότωσε, κακή ώρα, πέρσιν ένα χωριανό. Βριστήκανε, καταλαβαίνεις και... ξέρεις!

MANNA

(Σιγανά) Το ξέρω, το ξέρω...

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Στο χωριό ήτανε κρυμμένος και φοβούμαι τώρα μην πάει και βγάλει τα μάτια του. Παναγιά μου.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Βρωμοδουλειές.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Το ξέρω, μπάριμπα – Λευτέρη μου, το ξέρω! Κάνε παιδιά να βρης παρηγοριά, λέει. Να τα παιδιά. Πονάς, πεθαίνεις γι αυτά, κι αυτά στο ύστερο σε φτύνουν. Αχ! Πα-ναγιά μου, παρθένα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Έτσι είνε, κυρά μου. Το παιδί είνε σαν το ξουράφι. Τυχερό πράμα! Το πέτυχες καλό το ξουράφι, ούτε πονάς ούτε τίποτα και βγαίνεις και την Κυριακή φρέσκος κι όμορφος να σε δουν οι χωριανοί. Δεν το πέτυχες; Σε γδέρνει και σ' αφήνει σημάδια στα μούτρα.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Αχ! Είμαι κακόσορτη από τη γέννα αυτού του παιδιού. Τρεις μέρες με πέθανε ίσαμε που να βγη, με το συμπάθιο, κ' έπειτα, ύστερα από λίγες μέρες πεθαίνει ο άντρας μου. Γ' ανάθρεφα με χίλια βάσανα η κακόσορτη, κι' από μικρό μου τραβούσε με χίλιους πόνους το γάλα από τα στήθια μου κ' εδάγκωνε τη ρώγα ως που να βγάλει αίμα. Αχ! Κερά κουμπάρα. Μα τους άγιους, εισ' ευτυχισμένη γυναίκα. Τα δύο παιδιά σου τα δείχνουνε για την καλωσύνη τους. Ο Κωσταντής σου, λεβέντης, άνθρωπος της δουλειάς, ολιγόλογος. Μα σαν ανοίξη το στόμα του, εκείνο που θα πη, θάνα σοφός λόγος. Φτου, να μη βασκαθή. Ο Θεός να σου χαρίσει πολλούς χρόνους ναν τον χαίρεσαι.

ΜΑΝΝΑ

(Σιγά) Σ' ευχαριστώ, Κερ' Αγαθή.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Ο πόνος μου μου δείχνει τη χαρά σου. Α! Δεν ήταν να γεννιόμουνα στείρα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δάγκασε τη γλώσσα σου! – Ο άνθρωπος που τον εγεννήσανε πρέπει να κάνει να γεννηθούν κι' άλλοι. Κι αν δεν μπορέση είναι αναθεματισμένος. Αυτό ξέρω να πω γω! Οι πόνοι που θα τραβήξης ύστερα δεν είναι τίποτα μπρος τη χαρά της γέννας. Μην κλαίγεστε. Εκείνος που γεννήθηκε, αν δεν είνε στραβός, έχει τη δύναμη να ζηση. Μην κλαίγεστε για τα παιδιά σας. Αυτό ξέρω να πω γω.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Κι όμως γιατί δεν παντρεύτηκες ελόγου σου.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ε! Ο διάολος να με πάρη. Δεν μπορούσα να θρέψω το σακάτικο κουφάρι μου! (Σιγή. Η φωτιά τριίζει στο τζάκι)

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Τι ώρα είνε;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Τρεις ώρες που βασιλεύσε.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Κι ακόμα νάρθη ο κυρ – Κωσταντής. Αχ, που να βρισκεται ο γιυός μου!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ε, γοητά! Δεν κάθεται στο τζάκι σου, μόνη τρέχεις και κυνηγάς το γιού σου. Εκείνος είναι κοτζάμι άντρας και θα περιμένει την ευλογία σου;

MANNA

(Ανήσυχη λίγο) Αλήθεια, περασμένη είναι η ώρα

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Στην ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ) Το παιδί σου είν' ελεύθερο από σένα. Δεν τόνωσες ακόμα;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Το ξέρω, μα το πονάω. Παναγιά μου παρθένα, έχει σκληρή καρδιά και φοβούμαι.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Λογαριασμό δε θα σου δώση εσένα αν έχει σκληρή καρδιά ή όχι. Με τον εαυτό του θα λογαριαστή και με το Θεό.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Φοβούμαι τον αστυνόμο. Τι κρύο πράμα που είν' ο αστυνόμος.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κρύο, ζεστό, τέτοιος είναι. Και το νού σου να μην έχεις νταραβέρια μαζί του.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

(Αναστενάζοντας) Θε μου!

MANNA

(Κοντά στο παράθυρο) Τι σκοτάδι! Κι αυτός ο αγέρας, Θε μου, τι αγέρας!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Συνδουλιζοντας τη φωτιά) Κακή νυχτιά θα περάσουμε απόψε!

MANNA

(Ξαφνιαζεται) Γιατί θα περάσουμε κακή νυχτιά;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Τι ξαφνιαστηκες και με τρώμαξες, χριστιανή μου; Να, κρύο κάνει κι ο βορρηιάς τρανάζει το σπίτι, γι αυτό θα περάσουμε κακή νυχτιά. (Σιωπή)

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Πόσο με παγώνει αυτό το ντράνταγμα του σπιτιού!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Φοβάσαι μην πέση στο κεφάλι μας; Δεν έχεις άδικο.

MANNA

Δε σου φαίνεται πως είναι περασμένη η ώρα, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Σούπα. Τρεις ώρες θάχει που βασιλεύσε.

MANNA

Αχ! Είναι αργά.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Το ξέρω.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ
Θέ μου!

ΜΑΝΝΑ
(Κοιτάζοντας έξω) Τι σκοτάδι! – Κερ – Αγαθή, είνε μια ώρα από το χωριό ως εδώ με τα πόδια;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ
Τόσο, επάνου κάτου.

ΜΑΝΝΑ
(Ανήσυχια) Κ' είνε τρεις ώρες που βασιύλεψε! Είνε πολύ αργά!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ
Μα τι έπαθες πάλι και κάθε τόσο ρωτάς την ώρα;

ΜΑΝΝΑ
Ο Κωσταντής ακόμα νάρθη...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ
Γι αυτό κάνεις έτσι; Δε σούπε πως θ' αργήση;

ΜΑΝΝΑ
Ναι, μα όχι τόσο!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ
Αλήθεια, περασμένη είν' η ώρα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ
Και πως είνε; Δε λογαριάζετε κομιμάτι; Ίσαμε που να κατεβάσουνε τα ξύλα στο χωριό κι ώπου ν' ανέβη από το χωριό ως εδώ, πάει η ώρα πέρασε! Τι είσαστε εσείς οι γυναίκες! – Έπειτα μπορεί να μπήκαν σε καμμά ταβέρινα, Σάββατο απόψε, να κεραστούν οι άνθρωποι. Παράξενο σου φαίνεται δηλαδή;

ΜΑΝΝΑ
Ο Κωσταντής δεν είνε τέτοιος. Άμα είδε πως πέρασε η ώρα θα ρχώτανε αμέσως. Δεν μπαίνει σε ταβέρινα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ
Όχι, σιγά μην είναι και καλόγερος! Αυτό δε θέλει πολλά λόγια. Μπήκαν οι συντρόφοι του να πιούνε, τον πέρουν κι' αυτόν. Φιλοσοφία δε θέλει!

ΜΑΝΝΑ
Λες λοιπόν να μπήκαν σε ταβέρινα;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ
Ορίστε! Μα αφού σου λέω πως μπήκανε! Κ' έπειτα, κ' αν δεν μπήκανε, μπορεί, που ξέρεις... χίλια δυό πράματα μπορεί... Κ' έπειτα (Αξαφνα). Μα ξέρετε πως δεν υποφέρεστε σεις οι γυναίκες; Ορίστε! Γιατί ανησυχάς; Νάταν όλα τα παληγάρια σαν τον Κωσταντή! (Σιωπή. Ο Λευτέρης σηκώνεται και φέρνει κουτσαίνοντας γύρους στην κάμαρη, ακουμπώντας στο μπαστούνι του).

ΜΑΝΝΑ
Κ' όμως η ώρα είνε περασμένη.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πάλι τα ίδια! Τι φοβάσαι; Άκουσέ με δω. Ξέρεις που θάναι ο Κωσταντής τώρα; Θά-
να στο σπίτι της Κερ' Αγαθής και θαν την περιμένει ναν της πι για το γυιό της.

MANNA

Μακάρι, Παναγιά μου Παρθένα, μακάρι!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ε! κι αν δεν είνε στις Κερ' Αγαθής, εγώ σου λέω πως βρίσκεται στο δρόμο και θάρ-
χεται δω. Να, τώρα σε λίγο θ' ακούσης τα πατήματά του. Να! Άκου! – Είνε ο άνε-
μος. Σε λίγο όμως θα ιδής! – Μπα! Τι ανησυχάς, χριστιανή μου; Δεν είνε σωστά αυ-
τά τα πράματα. Δεν κντάς εμένα που δεν φοβούμαι τίποτα! (*Υστερ' από λίγο*). Δε
μου λες, πόσο σου είπε πως θα καθήση στο χωριό;

MANNA

Τα ξύλα θα πήγαιναν και θα ρχώταν έπειτα. Δουλειά μιας, μιάμισης ώρας.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ναι, δουλειά μιάμισης ώρας, δε σου λέω! Δουλειά μιάμισης ώρας! Το πολύ δυό. Μα
μπορεί ν' αργήσανε όμως! Νάρθανε ζαβά τα πράματα, που ξέρεις! Έπειτα θάμαθε
τίποτα για το γυιό της Κερα... μπορεί νάγινε και τίποτα κάτου στο χωριό και να κά-
θησε να ιδή... μπορεί... Ωχ, αδερφέ, μη με σκοτίζεις, χριστιανή μου! Τι φοβάσαι; Δεν
κντάς εγώ που δεν φοβάμαι τίποτα! Βάλε μου να φάω! (*Φέρνει πάλι βόλτες απά-
νω κάτω στην κάμαρη. Η μάννα του ετοιμάζει να φάη*)

MANNA

Έτοια είνε, κάθησε. (*Ο Λευτέρης κάθεται, κόβει λίγο ψωμί και αρχίζει να μασάει
ανόρεχτα*)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(*Αφήνοντας το φαί του*) Φοβάται λέει! Ορίστε! Τι φοβάσαι; Νάχεις να κάνεις με κα-
νά μωρό, πάει καλά! Μα με τον Κωσταντή! Παληκάρι τριάντα χρονό. Πες της κ' ε-
σύ Κερ' Αγαθή, γιατί μ' έψησε!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Καλά τα λέει ο Μπαρμπα – Λευτέρης.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αμ' βέβαια και τα λέω καλά! (*Σηκώνεται*). Αμέ τι! Σκέφτομαι σα λογικός άνθρωπος.
Δε με πιστεύει όμως, τι να της κάνω! Ορίστε! Όλο στο παραθύρι στέκεται και τρέ-
μει. Έλα δω, αδερφή μου. (*Αστράφτει*)

MANNA

Θε μου! Τι αστραπή! Παναγιά μου! (*Βροντάει παρατεταμένα*). Χριστέ μου, βοήθα.
(*Ο Μπαρμπα – Λευτέρης σταυροκοπιέται μ' ευλάβεια*)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κάψιμο! Βροντή, μωρέ μάτια μου μια φορά!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Εδώ κοντά θάπεσε.

MANNA

Θε μου. Κι' ο Κωσταντής είν' όξω! Βόηθα Παναγιά μου *(σταυροκοπιέται)*.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ο Κωσταντής δεν είν' όξω, είνε στην ταβέρνα. Φοβάσαι τις βροντές. Τι τις φοβάσαι τις βροντές! Τι θα σου κάνει η βροχή; *(Βροντάει. Ο Λευτέρης σταυροκοπιέται)*.

MANNA

Παναγιά μου, τι νύχτα, τι νύχτα!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Τρόμος είν' όξω! Κύττα μαυρίλα! Πίσσα. Πως θα γυρίσω σπίτι μου.

MANNA

Κομήσου εδώ, Κερ' Αγαθή. Δεν είνε καιρός για να φύγης. Έπιασε βροχή.

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Κ' ο γυιός μου, κουμπάρα;

MANNA

(Κάνει άξαφνα σημάδι στην Κερ' Αγαθή να σωπάση κι' αφουγκράζεται) Άκου! Δεν ακούτε μια βοή ν' ανεβαίνει από κάτω σα νόρχεται κόσμος προς τα εδώ.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ναι, κάτι ακούω.

MANNA

Τραντάζουνε τη γη τα πολλά πατήματα. Τι νάνα, Θε μου!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ορίστε! Πάντα το κακό βάζει στο νου της. Νά! Θάρχεται ο Κωσταντής με φίλους του.

MANNA

Τι λες, Λευτέρη! Τέτοιαν ώρα! Άκου! *(Ακούγεται μια βοή απ' όξω που μεγαλώνει ολοένα)* Θε μου! Τ' είνε! Τι τρέχει! *(Πάει να ξεμανταλώση την πόρτα και να βγη έξω)*

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Σέρνοντας με δυσκολία το πόδι του πάει όσο μπορεί πιο γρήγορα για να την εμποδίση) Κύττα! Τι κάνει! Όλο το κακό βάζει στο νου της! Στάσου! Δεν κάνει να βγης εσύ πούσαι γυναίκα. Μπορεί νάνα τίποτα φηγόδικοι. Θα πάω εγώ. *(Ξεμανταλώνει την πόρτα και σέρνεται προς τα έξω)*

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Θε μου! Φηγόδικοι!

MANNA

(Θέλοντας να βγη) Όχι! Δεν μπορεί νάνα φηγόδικοι! Όχι! Θέλω να ιδώ. Γιατί φωνάζουν έτσι;

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Έλα στο νου σου, κουμπάρα. Για το Θεό! Δεν ξέρει κανείς τι μπορεί νάνα. Είσαι γυναίκα. *(Ο Λευτέρης φαίνεται στην πόρτα. στηρίζεται στον τοίχο για ν' ανασάνη. Εί- ναι χλωμός και ψιθυρίζει «Το περίμενα»)*

MANNA

(Κυτώντας τον με τρόπο) Λευτέρη! Πούνε ο Κωσταντής! Πεζ μου τα όλα! Στοχάζομαι πολλά.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ποτέ δε θα στοχασθής περισσότερο από την αλήθεια. (Η μάννα ρίχνει μια παραχατική φωνή και πάει να βγη όξω. Τη στιγμήν εκείνη μπαίνουν μέσα κάτι χωριανοί και φέρνουν σ' ένα ξυλοκρέβατο τον Κωσταντή, που τον αιθώνουν στο κρεβάτι... Βουή... Η Κερ' Αγαθή τρέχει και στηρίζει τη μάννα που χτυπιέται κι' ολολύζει. Την οδηγεί κοντά στο κρεβάτι κ' αυτή πέφτει κλαίγοντας πάνω στο σώμα του Κωσταντή).

MANNA

Κωσταντή, Κωσταντή μου!

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Λιγοθυμά είνε. Μας λιγοθύμισε τώρα που τον εφέραμε.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ας πάη ένα παληκάρι για το γιατρό.

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Πάω γω! (φεύγει)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Σιγά σ' έναν) Χτύπησε κανα-δέντρο;

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Όχι, έπεσε από τον γκρεμό.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Ψιθυρίζει) Θε μου! (Πέφτει αποκαμωμένος σε μια καρέκλα και γέρνει το κεφάλι του στο στήθος, ενώ τα χείλη του ψιθυρίζουν κάτι)

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Φέρτε νερό, νερό.

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

(Αρπάζει ένα φλασάκι και της το δίνει) Πάρε. (Ραντίζουν τον Κωσταντή με το νερό. Αυτός κουνιέται λιγάκι και αναστενάζει πονετικά).

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Το μέτωπό του είναι όλο αίματα. Δόστε μου ένα πανί.

MANNA

Παιδί μου, παιδάκι μου! (Ολολύζει).

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Ρωτώντας έναν) Γιάννη. Πεζ μου, πως έπεσε; Αχ, κακή ώρα!

ΓΙΑΝΝΗΣ

Πήγε να κόψη το μεγάλον έλατο πούναι κατ'άισα στο γκρεμό του Διαβόλου, εκεί που λένε πως έβγαινε μια λάμα το βράδυ. Ε! Ξεγλίστηρε το πόδι του και...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Σταυροκοπούμενος) Παναγιά μου!

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Κατεβίναμε από πέρα, και τον εβρήκαμε στα αίματα και λιγοθυμισμένο. Θα ρέψαμε πως είνε νεκρός, μα ύστερα έβγαλε μια πονετικά φωνή που μας σπάραξε τα στήθια.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Σιώπα. Φύγε από μπρος να τον ιδώ. Κάτι λέει.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(Σιγά) Λίγο νερό. *(Του δίνουν. Ο Λευτέρης σηκώνεται και πάει κουτσαίνοντας ως στο κρεβάτι. Κάθεται σιμά στο προσκεφάλι).*

ΜΑΝΝΑ

Πούναι ο γιατρός; Δεν έρχεται ακόμα ο γιατρός; Γιατί αργεί, Θε μου, γιατί αργεί; *(Σηκώνεται)*. Πούνε το σπίτι του; Είνε μακρονά από δω; Πέστε μου! Θα πάω γω!

ΚΕΡ' ΑΓΑΘΗ

Στείλαμε, κερά κουμπάρα. Τώρα όπου νάνα θάρθη.

ΜΑΝΝΑ

Μα πούνε; Γιατί αργεί, Θε μου!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(Σιγά) Μάννα.

ΜΑΝΝΑ

(Γέροντας κοντά του) Παιδί μου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(Πάντα σιγανά) Άκου, μάννα. Μην τον φέρης το γιατρό. Εγώ άλλη ζωή δεν έχω!

ΜΑΝΝΑ

Παιδί μου, τι λόγια λες!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ναι, μάννα, σου λέω την αλήθεια. Το νοιώθω! Θε μου! Το κεφάλι μου! – Φέрте μου έναν παπά.

ΜΑΝΝΑ

Παιδί μου, αγάπη μου!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ωχ, πνίγομαι!

ΜΑΝΝΑ

Κωσταντή μου! *(Κλαίει. Ο Λευτέρης σηκώνεται και πάει στο άλλο μέρος της κάμαρας και κλαίει).*

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Θέλεις τίποτα, μπάριμπα – Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Διώξε τους όλους από δω μέσα. Κάνουν ταραχή!

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΑΝΟΣ

(*Σιγά προς τους άλλους*) Παιδιά, πηγαίετε όξω, σιγά σιγά, να τον αφήσουμε ήσυχο. (*Όλοι αποσύρονται εκτός από αυτόν*)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(*Με σβυσμένη φωνή*) Μητέρα, τι βουή είχε αυτή;

ΜΑΝΝΑ

Η βροχή είχε, παιδί μου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Η βροχή; – Έλα κάτσε κοντά μου. – Γιατί βουίζει έτσι η βροχή; (*Σιωπή. Ο Λευτέρης σηκώνεται και περπατάει*)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ποιός φεύγει, μάννα;

ΜΑΝΝΑ

Κανείς, παιδί μου. Ο Λευτέρης σηκώθηκε.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Κανείς; Θα φύγω εγώ απόψε. Πούνε ο παπάς; (*Η μάννα κλαίει*)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Γιατί τρομάζεις τη μάννα σου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τι βουή είχε αυτή; Μιλάει κανείς; Έλα πιο κοντά. Δεν ακούω! Παναγιά μου! (*Η μάννα ολολύξει*)

Ο ΧΩΡΙΑΝΟΣ

Θέλεις τίποτα, μπάριμπα Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πήγαινε να φέρης τον παπά. (*Ο χωριανός φεύγει*)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(*Με σβυσμένη φωνή σχεδόν*) Ποιός φεύγει, μάννα, ποιός φεύγει, μάννα;

Σκηνή δεύτερη
Στην καλύβα. 'Υστερ' από λίγο.

(Ο Κωσταντής κοιμάται. Η μάννα κάθεται κοντά στο προσκεφάλι του.
Μπαίνει ο Λευτέρης).

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Σιγά) Πως είναι;

MANNA

Ήσυχια, μην κάνεις κρότο! – Κοιμάται.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αφού κοιμάται πα να πη πως πέρασαν οι πόνοι.

MANNA

Όχι! Ο ύπνος κρέμεται από τα βλέφαρά του. – Κύττα τι κόκκινος είναι!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Θάχει πυρετό.

MANNA

Βράζει.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Αναστενάζοντας) Θε μου! (Κάθεται)

MANNA

Τα βλέφαρά του κουνιούνται.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πονάει.

MANNA

Αχ! Κακό που με βρήκε. (Κλαίει σιγά)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Θα ξανάρθη ο γιατρός την αυγή.

MANNA

Αχ! Τι κάνει κι αυτός! Πούνε η Κερ' Αγαθή;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πάει να ιδή το γιού της.

MANNA

Ας ζούσε, Θε μου ο Κωσταντής μου κι' ας γινώταν και σαν το γιού της!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ασκημο λόγο λες. Ο Κωσταντής δεν έχει τίποτα. Σε λίγο θα γιάνη.

MANNA

Αμήν! (Σιωπή). Πόσο αργεί να περάση αυτή η νύχτα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Όχι, Παναγιά μου! (Ο Κωσταντής κουνιέται)

ΜΑΝΝΑ

Ξυπνάει. Αχ! Δεν τον πιάνει ο ύπνος.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μάννα.

ΜΑΝΝΑ

Παιδί μου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Λίγο νερό. – Πούνα η Αρετή, μάννα;

ΜΑΝΝΑ

(Δίνοντας του νερό) Η Αρετή μας, αγάπη μου, είνε με τον άντρα της. Φτάνει, μην πίνεις πια. – Είνε με την κόρη της.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Δεν είν' εδώ;

ΜΑΝΝΑ

Όχι, μανάρι μου, είνε στα ξένα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Στα ξένα; Ακόμη είνε στα ξένα;

ΜΑΝΝΑ

Ε! Έτσι τότελε ο Θεός.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μου φάνηκε πως ήταν εδώ. Αυτό που άκουσα τώρα δεν ήταν η φωνή της; Τι ήταν λοιπόν;

ΜΑΝΝΑ

Το τριξίμο του καντηλιού, παιδί μου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γιατί σβύνει το καντήλι; Είνε αυγή; Δεν μπορώ ν' ανοίξω τα μάτια μου. – Η Αρετή είνε στα ξένα, λοιπόν;

ΜΑΝΝΑ

Ναι.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ποιός θα σου τη φέρη, μάννα; (Σιωπή)

ΜΑΝΝΑ

Κομήσου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Την είδα στο όνειρό μου.

ΜΑΝΝΑ

Αχ! (Δακρύζει)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Γιατί αναστενάζεις; (Σιωπή)

ΜΑΝΝΑ

(Κρυφά στο Λευτέρη. Δακρυοσμένη) Κύττα πως έχει κοκκινίσει!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Αλλοίμονο!

ΜΑΝΝΑ

Κύττα πως κάνουν τα χείλια του!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Μόλις κρατάει τη φωνή του πάνου.

ΜΑΝΝΑ

Κάτι θέλει να πη και δεν δύνεται.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Τρέχω για το γιατρό.

ΜΑΝΝΑ

Μη μ' αφήνεις μονάχη!... Παναγιά μου! (Κλαίει).

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Τρομαγμένος) Πως είνε έτσι; Τι έχει; Κάτι θέλει.

ΜΑΝΝΑ

(Ρίχνεται απάνω του) Τι θέλεις, αγόρι μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(Σιγανά) Βρέξτε μου το μέτωπό μου, ωχ! (Ο Λευτέρης βρέχει κάτι πανά κ' η μάννα του τυλίγει το μέτωπο)

ΜΑΝΝΑ

Πονάς, παιδί μου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Δε θα πονάω πια. (Με φωνή οβυσσμένη) Σκύψε να σου πο, μάννα... Άκου... Ωχ! Δεν μπορώ να μιλήσω. (Βαρυνασάει δύσκολα)

ΜΑΝΝΑ

Μην κουράζεσαι, αγάπη μου. Μη μιλάς!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πρέπει... Έπειτα δε θάνα καιρός...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κακόμοιρο παιδί.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Άκου!... Θυμάσαι σαν παντρέψαμε την Αρετή... (Στέκεται ν' ανασάνη)

ΜΑΝΝΑ

(Με βαθύ στεναγμό) Θε μου!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ε! Τα χρόνια πέρασαν... Έπρεπε να την είχα φερμένη.

MANNA

Γλυκό μου παιδί.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Σύρε να σου πω! Μην κλαις... Έπρεπε να ζήσω... Έπρεπε... Αχ! Δεν μπορώ να μιλήσω! (*Η φωνή του σβύνεται*)

MANNA

(*Με λυγμούς*) Αγάπη μου, παιδί μου!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πάω για το γιατρό. (*Βγαίνει κουτσαίνοντας από την πόρτα*)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Άκου...

MANNA

Μην κουράζεσαι, παιδί μου.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Όχι... Τι μυρωδιά είν' αυτή;

MANNA

Ελιβάνισα, αγάπη μου!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Θααρώ μου πλακώνει τα βλέφαρα.

MANNA

Ησύχασε.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Ολούθε μούρχεται η μυρωδιά του τάφου.

MANNA

Παναγιά μου! (*Κλαίει*)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πόσο κρύο είνε το χέρι σου!... Τώρα θα φύγω κ' εγώ... (*Η μάνα ολύζει*)¹⁹ Είνε νύχτα ακόμη; – Ποιός θα φέρη την Αρετή;

MANNA

Μη λες τέτοια λόγια, αγάπη μου! Κομήσου, να περάση η νύχτα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πρέπει να ζήσω... Κι όμως! ωχ! (*Αρχίζει να ρέγγη*)

MANNA

Παιδί μου!

19. Sic. Avτί «ολούζει».

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Η ώρα πέρασε! Δεν έχω το λυχνάρι μου αναμμένο... (Η μάννα κλαίει) Ίδού ο νυμφίος έρχεται εν τω μέσω της νυκτός... (Σιγή. Η βροχή δυναμώνει. Ακούγονται οι λυγμοί της μάννας)

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

(Με σβυσιμένη φωνή και με ρόγχο) Φέρε μου το κόνισμα, μάννα... (Η μάννα σηκώνεται, ξεκρεμάει το εικόνισμα της Παναγίας και του τη δίνει). Μην κλαις πια... Την Αρετή θα σου τη φέρω εγώ... Όχι! Σκύψε πιο πολύ... Δος μου τα χείλια σου. (Την αγκαλιάζει)

ΜΑΝΝΑ

(Αξαφνα με τρόμο) Κωσταντή! Κωσταντή! Παιδί μου! Λευτέρη... Λευτέρη. (Τρέχει προς την πόρτα και σωριάζεται λιπόθυμη χάμω).

Πράξη Δεύτερη

Το σπιτικό της Αρετής. Νύχτα. Κοντά Χριστούγεννα. Κάμαρη φτωχική. Χιονίζει. Η Αρετή, ο Γιαννακός κ' η Ανθούλα.

ΑΡΕΤΗ

(Στο Γιαννακό) Γιατί βιάζεσαι; Κάτσε λίγο ακόμα

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Είνε ανάγκη. Μούπανε σε μισή ώρα νάμαι έτοιμος.

ΑΡΕΤΗ

Παραμονή του Χριστού και να μη μένης στο σπίτι σου!

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Έτσι είνε, Αρετή μου. Είμαι ο μόνος πού'χω ελεύθερη τη σούστα μου απόψε και με παρακάλεσε η συντροφιά να τους πάω γώ. Ξένοι είνε, βλέπεις, πρέπει ναν τους περαιοποιηθούμε.

ΑΡΕΤΗ

Θ' αργήσης πολύ;

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Τρείς ώρες είν' αλάργα από δω το χωριό που θα πάμε. Την αργή θάμαι εδώ.

ΑΡΕΤΗ

Ας είνε. Τι να γίνη!

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Κ' έπειτα η δουλειά είνε καλή. Ως δέκα φράγκα θαν τα πάρω.

ΑΡΕΤΗ

Καλλίτερα να μην τάπερνες και να κοιμόσουνα εδώ απόψε.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Παιδί είσαι! Τι σήμερα, τι αύριο! – Μα, ως τόσο, φάτα μου τώρα από το παράθυρο, που θα πάω στην αυλή να ξέψω τ' άλογα.

ΑΡΕΤΗ

Άκου αέρας! Χιονίζει.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Παιχνίδια!... Γειά σας, λοιπόν. – Καληνύχτα σου, Αρετή μου. *(Φιλιούνται)*

ΑΡΕΤΗ

(Στην Ανθούλα) Και συ, Ανθούλα μου; Δε λες καληνύχτα στον πατέρα σου;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Καληνύχτα

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

(Αρπάζοντάς την στην αγκαλιά του. Κοροϊδευτικά) Καληνύχτα! Τι θα πη καληνύχτα! Τα καλά κοριτσάκια δε λένε μόνο καληνύχτα! Φιλήσέ με! *(Η Ανθούλα τον φιλάει)*. Ω! Το πουλάκι μου! *(Αφήνοντάς την)*. Καληνύχτα σας, λοιπόν. *(Βγαίνει. Η Αρετή παίρνει το λυχνάρι και το βγάζει στο παράθυρο)*.

ΑΡΕΤΗ

(Φωνάζοντας προς τα έξω) Βλέπεις, τώρα;

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

(Από την αυλή) Ναι. Καλά είν' έτσι. *(Ακούγεται περπάτημα αλόγου στην αυλή και ο ήχος από τα χάμουρα)*

ΑΝΘΟΥΛΑ

(Σιγά) Μαννούλα, γιατί φεύγει ο πατέρας;

ΑΡΕΤΗ

Έχει δουλειά, αγάπη μου.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Γιατί μας αφήνει μόνες; Φοβάμαι, μαννούλα.

ΑΡΕΤΗ

Ω! Το κουτό παιδάκι! Τι φοβάσαι;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Το χιόνι και τον αγέρα.

ΑΡΕΤΗ

(Χαμογελώντας) Αχ! Το πουλάκι μου! Έλα στην αγκαλιά μου, μικρό μου, για να μη φοβάσαι; *(Την παίρνει στην αγκαλιά της δείχνοντας έξω από το παράθυρο)* Να, βλέπεις τον πατέρα σου που δένει τον Ντορρή; Φώναξέ του.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Φοβάμαι.

ΑΡΕΤΗ

Τον πατέρα σου φοβάσαι; Κουτό παιδάκι!

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

(*Απ' όξω*) Καληνύχτα σας! Ετοιμάστε το σπίτι για τα Χριστούγεννα! (*Ακούγεται κρότος σούστας που φεύγει*)

ΑΡΕΤΗ

Καληνύχτα, καληνύχτα. Μην αργήσεις! (*Στην Ανθούλα*). Πες κ' εσύ καληνύχτα στον πατέρα σου.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Όχι. Φοβάμαι.

ΑΡΕΤΗ

Είσαι κακό κορίτσι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

(*Δείχνοντας έξω*) Κύττα, μητέρα, αυτόν τον ίσαιο.

ΑΡΕΤΗ

Ποιόν ίσαιο; Κύττα τον πατεράκη σου, που έφυγε. Βλέπεις τη σούστα, πόσο μακρυνά πήγε; Νά. Τώρα δεν φαίνεται πια.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Γιατί είνε έτσι μακρυνς αυτός ο ίσαιος όξω στην αυλή; Φοβάμαι, μαννούλα! Πάμε κοντά στο τζάκι.

ΑΡΕΤΗ

Το γλυκό μου κοριτσάκι! (*Τη φιλεί με στοργή*). Πάμε. (*Κατεβάζει το λυχνάρι από το παράθυρο και πάει κοντά στο τζάκι*) Έλα να ιδούμε αν εφούσκωσε το ζημάρι για το χριστόψωμο. (*Ανασηκώνει ένα πανί και κυττάζει σε μια λεκάνη πούνε στο τζάκι κοντά. Σιωπή*).

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα!

ΑΡΕΤΗ

Τ' είνε, αγάπη μου;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Γιατί χιονίζει απόψε;

ΑΡΕΤΗ

Γιατί είνε Δεκέμβρης, πουλάκι μου.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Κάθε φορά πούνε Δεκέμβρης χιονίζει;

ΑΡΕΤΗ

Ναι, χρυσό μου. (*Σιωπή*) Αύριο πρωί πρωί να σηκωθούμε και να ετοιμάσουμε το χριστόψωμο, ε, Ανθούλα μου:

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ναι.

ΑΡΕΤΗ

Κ' έπειτα να το πάμε και στο φούρνο. Οι δυό μας μόνες!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Θάρθη ο πατέρας αύριο, μαννούλα;

ΑΡΕΤΗ

(*Υστερα από λίγη σιωπή*) Ο πατέρας; Βέβαια και θάρθη.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα.

ΑΡΕΤΗ

Αγάπη μου.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Άκου πώς κάνει ο αγέρας! Δε φοβάσαι, μαννούλα;

ΑΡΕΤΗ

Τι να φοβηθώ, αφού είμαστε μέσ' στο σπίτι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ο πατέρας δε φοβάται, πούνε όξω;

ΑΡΕΤΗ

Δεν είνε κουτό κοριτσάκι για να φοβάται ο πατέρας.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Εγώ όμως φοβάμαι.

ΑΡΕΤΗ

Δεν ντρέπεσαι! Τα καλά παιδιά δεν φοβούνται. (*Σιγή. Έπειτα η Αρετή σηκώνεται και πάει προς τη δεξιά κάμαρη*)

ΑΝΘΟΥΛΑ

(*Σηκώνεται*) Πού πας, μαννούλα, πού πας, μαννούλα;

ΑΡΕΤΗ

Πάω να πάρω ένα κέντημα από τη διπλανή κάμαρη για να πλέξω.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μη μ' αφήσης μόνη, μαννούλα, φοβάμαι!

ΑΡΕΤΗ

Μπα! Δεν ντρέπεσαι! Κάτσε αυτού κοντά στο τζάκι κ' έρχομαι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μη μου πάρης το λυχνάρι.

ΑΡΕΤΗ

Δε στο παίρνω. Νά! Κάθισε τώρα φρόνιμα. (*Βγαίνει*).

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα!

ΑΡΕΤΗ

(Από την πλαϊνή κάμαρη) Τώρα έρχομαι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Φοβάμαι! Έλα!

ΑΡΕΤΗ

(ίδια) Ησύχασε κ' έρχομαι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα, μαννούλα, χρυσή μου μαννούλα! (Τρέχει προς την πλαϊνή κάμαρη)

ΑΡΕΤΗ

(Μπαίνοντας) Τι έπαθες; Με τρώμαξες.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Κάποιος χτυπάει το παράθυρο! Φοβάμαι, μαννούλα! Αλήθεια σου λέω! Κάποιος χτυπάει το παράθυρο.

ΑΡΕΤΗ

Ποιός χτυπάει; Δεν χτυπάει κανείς! Έτσι σου φαίνεται! Έλα να ιδούμε.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Όχι, φοβάμαι, φοβάμαι!

ΑΡΕΤΗ

(Πάει στο παράθυρο) Δεν είναι κανείς. Στάσου να ιδώ καλλίτερα. (Γυρίζει και πέρνει το λυχνάρι) Νά! κανείς δεν είναι. Έλα να ιδής.

ΑΝΘΟΥΛΑ

(Τρομαγμένη, τρέχοντας κοντά της) Μαννούλα, πάλι χτυπάνε, πάλι χτυπάνε, άκου, μαννούλα! (Κρύβει το πρόσωπό της στο φουστάνι της Αρετής)

ΑΡΕΤΗ

Χα! Χα! Τρελό χοριτσάκι! Το χιόνι χτυπάει στα τζάμια.

ΑΝΘΟΥΛΑ

(Σηκώνοντας το κεφάλάκι της) Το χιόνι;

ΑΡΕΤΗ

Ναι. Δεν ακούς;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Είνε κακό το χιόνι.

ΑΡΕΤΗ

(παίρνοντας την στην αγκαλιά της) Έλα να σε φιλήσω τώρα. Μπα! Κύττα! Τα μάτια σου κοκκινήσανε! Κουτό παιδάκι. Γιατί έκλαψες; Αφού είμ' εγώ εδώ, τι φοβάσαι; Το χρυσό μου, πως μου τρώμαξε! (Την φιλεί με στοργή. Ξαναγυρίζουνε στο τζάκι) Έλα τώρα να μου πης ένα τραγουδάκι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Όχι! Δε λέω.

ΑΡΕΤΗ

Γιατί;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Δε λέω!

ΑΡΕΤΗ

Θέλεις να σου πω εγώ;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Όχι! Δε θέλω τίποτα.

ΑΡΕΤΗ

Θέλεις να κοιμηθής;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ναι.

ΑΡΕΤΗ

(*Σηκώνεται*) Πάμε λοιπόν να σε βάλω στο κρεββατάκι σου.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Θα κοιμηθής και συ.

ΑΡΕΤΗ

Εγώ; Είνε νωρίς ακόμα. Έχω δουλειά.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ε, τότε δεν κοιμάμαι ούτε εγώ!

ΑΡΕΤΗ

Γιατί, αγάπη μου;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Φοβάμαι.

ΑΡΕΤΗ

(*Κάνει τη μισοθυλωμένη*) Είσαι κουτό κοριτσάκι και δε σ' αγαπάω. (*Σιωπή*)

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα. Τι είναι ο Δεκέμβρης;

ΑΡΕΤΗ

Ένας γέρος που δέρνει με τη μαγκούρα του τα παιδιά που φοβούνται.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Τα δέρνει;

ΑΡΕΤΗ

Ναι.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ε! Κ' εγώ δεν τον αγαπάω, (*Σιωπή Έπειτα έξαφνα*) Μαννούλα, χρυσή μου.

ΑΡΕΤΗ

Τι έχεις πάλι;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Άκου! – Στάσου νά 'ρθω κοντά σου. – Άκου! Μια καμπάνα, μαννούλα, μια καμπάνα! Πως χτυπάει! Πάρε με στην αγκαλιά σου! Μαννούλα μου!

ΑΡΕΤΗ

Α! μα πρέπει να σε δείρω, κακό παιδί! Μια καμπάνα χτυπάει! Και πως χτυπάει; Σπουδαίο πράγμα!

ΑΝΘΟΥΛΑ

(Δειλά) Γιατί χτυπάει;

ΑΡΕΤΗ

Γιατί είνε παραμονή του Χριστού, γι αυτό!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Έπαψε τώρα!

ΑΡΕΤΗ

Είδες;

ΑΝΘΟΥΛΑ

Ξανάρχισε, μαννούλα! Τώρα χτυπάει πιο δυνατά. Άκου πως βουίζει! Μαννούλα, μαννούλα! Κρυόνω, κρυόνω!

ΑΡΕΤΗ

(Σφίγγοντας την στην αγκαλιά της) Μπα! Χρυσό μου, τι έπαθες!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Άκου αγέρας, μαννούλα! Άκου πώς κάνει η πόρτα! Το σπίτι τριίζει, μαννούλα! Μαννούλα, μαννούλα, γλυκειά μου μαννούλα!

ΑΡΕΤΗ

Τι έπαθες; Σώπα!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Άκου!... Κάποιος περπατάει στην αλή! Μαννούλα μου! Κάποιος είνε στο παράθυρο και μας βλέπει. Κύττα τα μάτια του! Μαννούλα μου! (Κρύβει το πρόσωπό της στην αγκαλιά της μάννας της) Τον ακούς, μαννούλα, τον ακούς; (Ο άνεμος δυναμώνει)

ΑΡΕΤΗ

Ακούω μονάχα την καμπάνα και τον άνεμο.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Πώς γυαλίζουν τα μάτια του! Όλο μας βλέπει, μαννούλα, όλο εμένα βλέπει. Έρχεται. Άκου! Χτυπάει! (Με τρελό τρόμο). Χτυπάει την πόρτα! Άκου! Μαννούλα μου! Μαννούλα μου! (Χτυπούν την πόρτα)

ΑΡΕΤΗ

Κάποιος χτύπησε. Ησύχασε! – Πάω ν' ανοίξω.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μην ανοίξεις, μαννούλα μου! Φοβάμαι! Μην ανοίξεις!

ΑΡΕΤΗ

Κάθισε φρόνιμα. Είσαι κουτό παιδί!

ΑΝΘΟΥΛΑ

(*Με κλαυθμηρή φωνή*) Γιατί έφυγε ο πατέρας; Γιατί μας άφησε μόνες; Δεν τον αγαπάω. Μην ανοίξεις, μαννούλα! (*Ξαναχτυπούν*)

ΑΡΕΤΗ

Ορίστε! Ο άνθρωπος περιμένει και δεν ανοίξαμε ακόμα! Ησύχασε, κακό κορίτσι. (*Πάει ν' ανοίξη. Η Ανθούλα στέκεται τρέμοντας σε μιαν άκρη*) Ποιός είναι;

ΜΙΑ ΦΩΝΗ

(*Απ' όξω*) Ανοίξτε! Είμ' εγώ!

ΑΡΕΤΗ

Γνωστή φωνή. (*Ανοίγει την πόρτα*) Θε μου! Ο Κωσταντής!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα! Μαννούλα! (*Κρύβει το πρόσωπό της στο φόρεμα της Αρετής*)

ΑΡΕΤΗ

(*Αγκαλιάζοντας τον Κωσταντή*) Ο Κωσταντής! Ευλογητός ο Θεός. Πώς αυτό; Δοξασμένο τ' όνομα του Θεού. – Ύστερ' από έξι χρόνια; Θε μου! Ο Κωσταντής! Αλήθεια! Είσ' εσύ! Ανθούλα μου! Ο θεός σου ο Κωσταντής! Σήκω να τον ιδής. Έλα!

ΑΝΘΟΥΛΑ

(*Κλαίγοντας*) Πατέρα! Πούνε ο πατέρας;

ΑΡΕΤΗ

Γιατί κλας; Είσαι κακό κορίτσι. (*Στον Κωσταντή*). Πώς αυτό; Ποιά ευλογημένη μίρα σ' έστειλε δω! Έλα κοντά στη φωτιά. Η ώρα είναι περασμένη κι' ο Γιαννακός δε θα κοιμηθή εδώ απόψε. Γι αυτό δεν τον βλέπεις. Κάθισε να ξεασπιάσης. Θέλεις να φας; (*Φέρνει το λυχνάρι πιο κοντά στον Κωσταντή*) Μπα! Γιατ' είσαι έτσι χλωμός; Βαθυές ρυτίδες σκοτεινιάζουν το μέτωπό σου και τα βλέφαρά σου σκιάζουν τα μάτια σου! – Μα ό,τι και νάσαι, εσύ είσαι πάλι, είσαι πάλι εσύ! – Ω! πώς ξεχειλίζει η χαρά μου τώρα! Γιατί να μην είν' εδώ ο Γιαννακός να χαρούμε όλοι! Ανθούλα μου! (*Την φιλεί*). – Μα γιατί δεν μιλείς; Όσο πας και πιο χλωμαίνεις! Γιατί δεν σηκώνεις τα μάτια σου από χάμω; Τι τρέχει, Κωσταντή, τι τρέχει; Με κάνεις και τρομάζω.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πρέπει να είσ' έτοιμη σε λίγο. Ο καιρός περνάει.

ΑΡΕΤΗ

Γιατί, γιατί; Με τρομάζεις! Τι τρέχει;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Σε θέλει η μάννα μας!

ΑΡΕΤΗ

Η μάννα! Θε μου! Με κάνεις και τρέμω! Τι έχει η μάννα; Είναι καλά;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Κοίτεται στο στρώμα.

ΑΡΕΤΗ

Άλλοι! – Από καιρός; Τι έχει; Πες μου γρήγορα.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Είνε βαριά άρρωστη και πρέπει να σε ιδί. Σε ζητάει. Όλη η ψυχή της είναι γιομάτη από σένα.

ΑΡΕΤΗ

Μάννα μου! Είνε καιρός πόφυγες από κει;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Όχι.

ΑΡΕΤΗ

Και πώς ήρθες; Καράβια δεν αρμενίζουν τέτοιον καιρό, κι ο δρόμος στη στεριά είναι μακρύς, και δεν βρίσκεται αγωγιάτης, κ' οι λύκοι τρέχουν κοπάδι στους χιονισμένους λόγγους.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Έπρεπε νάρθω και ήρθα.

ΑΡΕΤΗ

Τώρα θα φύγουμε; Και πώς θα φύγουμε; Πώς θα κάνω εγώ αυτόν το δρόμο;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Όξω από τη χώρα έχω δεμένο σε μια λεύκα το μαύρο μου άλογο. Θα καβαλικέψουμε κ' οι δυό και θα πάμε. – Έλα! Χτυπάει μεσάνυχτα.

ΑΡΕΤΗ

Μάννα μου! Που νάνε ο Γιαννακός; – Θε μου! – Είμ' έτοιμη, πάμε. *(Ετοιμάζεται να φύγει)*

ΑΝΘΟΥΛΑ

Μαννούλα! Που πας, μαννούλα! Μη μ' αφήνης μόνη, μαννούλα!

ΑΡΕΤΗ

Πουλάκι μου! Σε ξέχασα! *(Την παίρνει στην αγκαλιά της)* Τι να κάνω τώρα! Πού να σ' αφήσω αγάπη μου! – Έλα να πάμε στις Κερα-Ευθυμίας το σπίτι τ' αντικρινό, να σ' αφήσω εκεί.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Όχι, μαννούλα μου, φοβάμαι!

ΑΡΕΤΗ

Πρέπει, Ανθούλα μου, γιατί θα φύγω εγώ. – Αχ! Θε μου!

ΑΝΘΟΥΛΑ

Πού θα πας; Γιατί θα φύγης;

ΑΡΕΤΗ

Θα πάω μακριά. Δεν μπορείς νάρθης εσύ.

ΑΝΘΟΥΛΑ

Αχ! μαννούλα! Θ' αργήσης;

ΑΡΕΤΗ

Όχι, περισσότεράκι μου, όχι! *(Την φιλεί με λαχτάρα πολλές φορές)*. Στάσου να σε φι-

λήσω ακόμα! – Αγάπη μου! – Κι' ο πατέρας σου! Πού νάνε ο πατέρας σου! Θε μου!
Πάμε, πάμε!

ΑΝΘΟΥΛΑ

(*Εν ώ βγαίνουνε*) Ποιός είν' αυτός που σε πέρνει, μαννούλα, ποιός είν' αυτός που σε πέρνει...

Σκηνή Δεύτερη

(*Η άκρη του δάσους. Περρασμένα μεσάνυχτα. Μπαίνουν η Αρετή και ο Κωσταντής*)

ΑΡΕΤΗ

(*Αποσταμένη*) Στάσου! Μην τρέχεις. Δεν μπορώ να προχωρήσω πια! Απόστασα. Θέλω να κλείσω τα μάτια μου και κάπου ν' ακουμπήσω! Θαρρώ κι' ολούθε με τριγυρίζουν κόκκινες φωτιές. (*Κάθεται σε μια πέτρα*) Τι τρομερή νύχτα! Και ο δρόμος ατέλειωτος! Το αφρισμένο άλογο έσκασε από κάτω μας και τώρα τα πόδια μου δεν με κρατούνε!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Σήκω! Πρέπει να φύγουμε. Θα μας εύρη η χαραυγή στο δρόμο.

ΑΡΕΤΗ

Όχι! Δεν μπορώ να προχωρήσω πια! Μακάρι να μας εύρη η χαραυγή! Ω! Πότε να τελειώσει αυτή η νύχτα, Θε μου! – Σαν άνεμος χινοπρωιάτικος που φυσομανάει το βράδυ ήταν ο δρόμος μας και σαν φωτιά που ανάβει σε άχυρα. Και γύρω μου φτερουγίζαν με θόρυβο μαύρα πουλιά που κράζαν και μιλούσαν ανθρώπινα με τη βραχνή φωνή τους, κι' όμως δεν ένοιωσα τι έλεγαν! Και συ μπροστά μου σαν μαύρος ίσκιος, κεντούσες το άγριο άλογο και το τρέξιμό μας ήταν μια βουή.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Οι κουκουβάγιες με τις κραυγές τους σε τρώμαξαν.

ΑΡΕΤΗ

Δεν ήταν κραξές, ήταν φωνές ανθρώπινες. Μεσ στο πυκνό δάσο, καθώς περπατούσαμε σαν την αστραπή, στην καταχνιά τη βαθιά χορεύανε μορφές κόκκινες, κι ακούγονταν μια βουή κι' ένα τριξίμο, σαν το τριξίμο δοντιών. Κ' εσύ μπροστά μου, σα μαύρος ίσκιος, κεντούσες το άγριο άλογο. Και το τρέξιμό μας ήταν μια βουή.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Τα δέντρα τριζάνε του δάσου.

ΑΡΕΤΗ

Δεν ήταν δέντρα, ήταν στοιχειά. Από πάνω μας απλώνονταν κάτι χέρια, που όλο κατέβαιναν κι όλο κατέβαιναν, κι ήθελαν να μας πνίξουν. Κ' η σκόνη που σήκωνε το άλογο στο τρέξιμό του ήτανε κόκκινη, κόκκινη σαν τα μάτια του. Κ' εσύ όλο κεντούσες το μαύρο άλογο που άφριζε. Και το τρέξιμό μας ήταν μια βουή. – Γιατί είνε κόκκινα τα μάτια σου;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Από την αγρύπνια. – Σήκω! Δεν πρέπει να μας εύρη η χαραυγή.

ΑΡΕΤΗ

Γιατί είσαι μαύρος;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Μας τυλίγει η νύχτα και τους δυό. Και σύ μαύρη μου φαίνεσ' εμένα.

ΑΡΕΤΗ

Γιατί είσ' έτσι ψηλός; Είσαι σαν τον ίσκιο του κυπαρισσιού.

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Σήκω! Δεν πρέπει να μας εύρη η χαραυγή.

ΑΡΕΤΗ

Άκου πώς μουγκρίζει ο άνεμος μέσα στα δέντρα. Δεν μπορώ να κάνω βήμα! – Έλα κοντά μου. – Τι είναι αυτός ο κόκκινος σίφουνας που περπατάει μπροστά μας; Ήθελα να είχα την Ανθούλα κοντά μας. Ανθούλα μου!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Σήκω! Πρέπει να προφτάσουμε!

ΑΡΕΤΗ

Θέλω να χαράξω! Η χαραυγή σκορπάει τους κακούς ίσκιους. – Τίποτα άλλο δεν είναι από τον ήλιο!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Πάμε.

ΑΡΕΤΗ

Δεν μπορώ να περπατήσω! – Κύττα το χορό του φεγγαριού με τα σύγνεφα! – Μου φαίνεται πως κάτι με πνίγει! – Άκου! μες στο άνεμο δεν ακούς κάτι σαν χτύπημα καμπάνας;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Είνε η βουή της αυγής! Σήκω να φύγουμε!

ΑΡΕΤΗ

Δεν μπορώ! – Κωσταντή! Φωτιές πηδούν από τα μάτια σου! Θε μου! Η καμπάνα δυναμιώνει όπως κι' ο άνεμος! Ποιά στοιχειά τη χτυπούνε;

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Με κραζουν! Με κραζουν! Σ' αφήνω τώρα. Το δρόμο του σπιτιού τον ξέρεις. Είμαστε στην άκρη του δάσου.

ΑΡΕΤΗ

(*Σηκώνεται*) Ποιός σε κραζει; Πού πας; Τι ήσκιοι είναι αυτοί που χορεύουν γύρω σου; – Κωσταντή! Σε φοβάμαι!

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ

Με κραζουν οι αδερφοί μου! Η ώρα πέρασε! Τρέξε στη μάννα μας!

ΑΡΕΤΗ

(*Έξαλλη*) Γιατί χάνεσαι στο σκοτάδι; Ποιός είσαι; Η φωνή σου είναι μια βουή! Πού μ' αφήνεις; – Μάννα μου! – Ανθούλα μου! (Στο βάθος πέρα αρχίζει να θαμποφέγγει η αυγή).

Πράξη Τρίτη

(*Στην καλύβα της μάννας. Ένα λυχνάρι φωτίζει το γλωμό πρόσωπο της μάννας πούνε ξαπλωμένη στο κρεβάτι. Κοντεύει αυγή*).

ΜΑΝΝΑ

(*Στο Λευτέρη που κάθεται πλάγια της*) Χαράζει;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ακόμα! Δε φαίνεται τίποτα!

ΜΑΝΝΑ

Τι μακρρές πούνε οι νύχτες!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Η λαχτάρα μας τις μεγαλώνει. – Πρέπει να κοιμηθής. Είσαι τόσες νύχτες άγρυπνη! Ο χάρος σιμώνει στην καλύβα μας.

ΜΑΝΝΑ

Ας έρθη! – Η ανατριχίλα της μοναξιάς μου είναι σαν τον άνεμο που φυσάει το χινόπωρο στα ξερά φύλλα. – Ο χάρος πάτησε όλα τα χρυσά λουλούδια και το γέρικο καλάμι δεν το πάτησε!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Πρέπει να κοιμηθής.

ΜΑΝΝΑ

Χάραξε, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δεν φαίνεται τίποτ' ακόμα! Οι μαύρες σκιές είναι τα βουνά.

ΜΑΝΝΑ

Ακούς μια καμπίανα που χτυπάει στον κάμπο; – Μεσάνυχτα είναι ακόμα;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Έχονε χτυπήσει από καιρό μεσάνυχτα. Κάπου θάπιασε φωτιά.

ΜΑΝΝΑ

Χτυπάει αργά, θλιβερά.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κάποιος πέθανε στο χωριό.

ΜΑΝΝΑ

Έτσι εχτυπούσε σαν έθαψαν τον Κωσταντή.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κάποιος άρχοντας πέθανε στο χωριό! Έτσι όπως φτάνει εδώ μισοσβυσιμένος ο αχός της, φέρνει όλη τη φρίκη, όλη τη λύπη κι όλη τη γαλήνη που σέρνει ο στερνός ύπνος.

MANNA

Χτύπησε κανείς την πόρτα, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ο βορρηάς.

MANNA

Κλαίει κι αυτός κάθε βράδυ μαζί μας. Ο μόνος σύντροφος που μας απόμεινε!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ξυπνάει στην ψυχή μου τη φρίκη της μοναξιάς. (Σιωπή)

MANNA

Χαράζει, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Τίποτ' ακόμα.

MANNA

Ποιός χτυπάει την πόρτα τώρα;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κανείς.

MANNA

Κύττα μην είνε κανείς στο δρόμο.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Προσμένεις κανένα;

MANNA

Το χάρο μονάχα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(Κυτώντας από το παράθυρο) Δεν είνε κανείς. Ο δρόμος είνε φωτισμένος από το φεγγάρι και απλώνεται λευκός. Καμμά σιαά δε χαλάει την ασπράδα του. Δείχνει όλη την παγωνιά του βορρηά.

MANNA

Το καντήλι σβύνει, Λευτέρη.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Άλλο λάδι δεν έχω να του ρίξω. Ήταν οι τελευταίες σταξιές αυτές που στράγγιξα το βράδυ. – Ας σβύση! Έτσι το θέλει η μοίρα! Δεν πειράζει! Η ψυχή μας έμαθε τώρα να κρατάη μόνη της μέσα της το μεγαλείο του Θεού.

MANNA

Έρχεται κανείς από το δρόμο, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Προσμένεις κανένανε;

MANNA

Το χάρο μονάχα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δεν έρχεται κανείς! Δεν ακούγεται κανείς κρότος! Παντού είνε χυμένη η ηρεμία της παγωνιάς. – Πως είσαι; Είσαι καλλίτερα τώρα; Το κεφάλι σου ξαλάφρωσε λίγο;

MANNA

Είμαι όπως είμουνα.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Κοιμήσου! Αύριο είνε παραμονή του Χριστού! Άμα χαράξη θα πάμε να γονατίσουμε στην εκκλησιά.

MANNA

Τα γονατά μου έχουνε πληγιάσει.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δυστυχιωμένη!

MANNA

Χρόνια περάσαν. Οι πλάκες της εκκλησιάς δεν συντρίφτηκαν, κι όμως εμένα η καρδιά μου συντρίφτηκε, και τα μάγουλά μου αulάκωσε το δάκρυ, και τα γονατά μου τα πλήγιασε η προσευχή. – Έρχεται κανείς από το δρόμο, Λευτέρη;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Προσμένεις κανένανε;

MANNA

Την αυγή.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δεν έρχεται κανείς! – Όχι! Στάσου! Εκεί στην άκρη του δρόμου σα να μου φάνηκε πως τρέχει κάποιος.

MANNA

(Με ταραχή) Κύττα! Κύττα! Ποιός είνε;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Μια σιαά πλανιέται τρέχοντας στο δρόμο. Κι όλο τρεκλίζει για να πέση.

MANNA

Κύττα. Ποιός είνε; Οι παλμοί με πνίγουν.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Ένα σύγνεφο κάλυψε το φεγγάρι! Το σύγνεφο είνε βαρύ. Σκοτεινιά χύθηκε στο δρόμο. Δε βλέπω τίποτα!

MANNA

Κύττα. Γιατί τα μάτια σου δεν περνούνε το σκοτάδι; Δε βλέπεις τίποτα;

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Μια μαυριλα που ολοένα πυκνώνει. Όλα χάνονται από μπρος μου! Δε βλέπω τίποτα πια.

MANNA

(*Αποκαμωμένη*) Θε μου! Ήτανε κάτι μέσα μου σαν της ελπίδας τ' άστρο!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Τι ελπίζεις; Ποιόν προσμένεις;

MANNA

Δεν ξέρω. Κι όμως κάποιονε περιμένα! Το χάρο; Την αγγή; Δεν ξέρω. Κι όμως επρόσμενα κάποιονε!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Δυστυχομένη μάνα! (*Μακρυνά σιωπή*)

MANNA

Άκου! Λευτέρη! Βήματα στο δρόμο! Κάποιος τρέχει μες στη νύχτα, κάποιος έρχεται προς τα εδώ!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Είνε η βροχή! – Αποκομήσου! (*Σιωπή*)

MANNA

Λευτέρη! Βήματα ανθρώπου! Κάποιος έρχεται προς εμάς.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Η βροχή δυναμώνει! Δεν ακούω τίποτ' άλλο από τη βροχή!

MANNA

Κάποιος χτύπησε την πόρτα! Κύττα Λευτέρη!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Είνε ο άνεμος!

MANNA

Ακούω ψιθύρισμα ανθρώπου! Κύττα Λευτέρη! Δεν μπορώ να σηκωθώ εγώ. Δεν έχω δύναμη πια! Οι παλμοί μου κρατάνε τον ανασασμό! Λευτέρη, κύττα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

(*Πηγαίνοντας στην πόρτα*) Ο βορρηάς βουίζει! – Είνε κανέννας όξω;

MANNA

Άκου! Κάποιος μιλάει! Λευτέρη, άνοιξε την πόρτα!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Άκουσα ψιθύρισμα. – Ποιός είνε τέτοιαν ώρα;

ΦΩΝΗ ΣΒΥΣΜΕΝΗ ΑΠ' ΟΞΩ

Μάννα! Μάννα!

MANNA

(*Πετιέται από το κρεβάτι*) Είνε το παιδί μου, είνε η κόρη μου! Την περιμένα!

(*Ο Λευτέρης ανοίγει την πόρτα. Η Αρετή ολόγλωμη, είνε ξαπλωμένη στο δρόμο.*)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ

A! (Κάνει δυό βήματα πίσω και τρέμει)

ΜΑΝΝΑ

(Ρίχνεται στο σώμα της Αρετής) Αρετή μου! Αρετή μου! Αγάπη μου! (Η φωνή της σβύνεται)